

Nagyszeben látképe a 19. század közepén (Leopold Beyer metszete)

Egyed Ákos

Nagyszeben bevétele 1849. március 11-én

Az 1848 őszen elvesztett Erdély visszavételére decemberben indított magyar hadjárat rendkívül gyors sikereket ért el. Bem tábornok 1848. december 25-én bevonult Erdély fővárosába, Kolozsvárra, s december 31-én már Beszterce elfoglalását jelenthette. És alig két hétre rá, január 13-án felszabadította a Székelyföld fővárosát, Marosvásárhelyt. De az erdélyi magyar haderő főparancsnoka tisztában volt azzal, hogy a császári főparancsnokság jelentős katonai erővel rendelkezik, amelyet Nagyszebenből, a százasok megerősít-

tett központjából bármikor képes a magyar csapatok ellen felvonultatni. Ezért Szeben elfoglalását elsőrendű és sürgős feladatának tekintette, aminek végrehajtását már január 21-én megkísérelte. Amint maga jelentette: „a Gálfalvánál nyert győzelem után Puchner szétfutamlasztott (!) seregét pihenni hagyni nem akarván, a kezemnél lévő kis erővel Szebent megtámadám”. Maradjunk röviden ennél a kérdésnél.

Nagyszeben városának és erődítményeinek alaprajza, 1850

Bem serege Szeben előterében erős ellenállásba ütközött, és az ellenfél erőfölényben volt. A Puchner tábornok által személyesen vezérelt haderő mintegy 7000 gyalogosból, 120 lovasból s 4000 népfelkelőből állt, amelyet 30 mozgó ágyú kísért. Bemnek 4500 gyalogos, 450 huszár s 18 ágyú állt rendelkezésére. A támadást a magyar sereg kezdte, de amikor a katonák már egészen közel jutottak a sáncokhoz, hirtelen erős ágyútűzbe kerültek. Az egyik golyó halálra sebezte gróf Mikes Kelemen ezredet, s halálos lövés érte Keppelborn kapitányt a bécsi légióból, valamint Térey századost is. Az ütközet mintegy öt órán át tartott, s a kezdeti veszteségek ellenére a magyar had jól állta a helyét; kétszer is visszaverte az ellenség kitérés kísérletét, de végül az ellenség behatolt a magyar középhad állásaiba, s ezzel fölénybe került. Látva a helyzet kedvezőtlen alakulását, Bem kénytelen volt elrendelni a visszavonulást. A magyaroknak mintegy 60 halottjuk volt, ugyanannyi lehetett a sebesültek száma, s jelentős volt a bécsi légió vesztesége is.

Bár ez a kísérlet nem járt sikerrel, Bem Szeben elfoglalásának tervéről nem mondott le, s határozottan azt ígerte a magyar szabadságharc vezetőinek, hogy „addig semmi esetre sem nyugszunk meg, míg be nem vesszük” Nagyszebent. A tábornok arra számított, hogy a Székelyföldről rövid időn belül nagy csapat-erősítés érkezik, de – amint kiderült – erre még várnia kellett, ezért csúszott a Nagyszeben ellen beígért támadás is. A székelyek késésének az volt a fő oka, hogy a Háromszékről elindult székely sereg Brassó közelében váratlanul portyázó orosz csapatba ütközött, amellyel csatát kellett vállalnia. Szeben újabb ostromáról azért sem lehetett hosszú ideig szó, mert időközben a magyar haderő néhányszor csapdahelyzetbe került, amelyből csak zseniális taktikai húzásokkal s a csekély haderőnek Bem iránti határtalan bizalma, s bátorsága által sikerült kikerülni. Gondolunk a vízaknai, piski és környéki ütközetekre, amelyek alaposan meggyöngítették Bem hadait. Végül sikerült Bemnek Medgyesén hídfőállást kialakítania, ahol seregének megerősítésén dolgozott.

Ezalatt a császári hadak főparancsnoka, Anton Puchner altábornagy kialakította a magyar haderő elleni összpontosított támadás tervét. Ennek az volt a lényege, hogy ő maga Medgyesnél fog támadni, a bukovinai császári erők pedig Besztercét veszik vissza s onnan indulnak Medgyesre. Úgy vélte, Bem seregét így megsemmisítheti. Puchner tervét azonban Bem keresztülhúzta, mert Beszterce vidékéről újból kiűzte az ellenséget, s március 1-jén visszatért Medgyesre, ahová megérkezett a nagyon várt székely erősítés, egyes adatok szerint nem kevesebb, mint hat zászlóalj.

Puchner altábornagy, miután Nagyszebenben újrendezte csapatait, kereste az alkalmat az ütközetre. Március 2-án Kiskapusnál támadott, s 3-án már Medgyesén ütközött meg a magyar és a császári sereg, amelyet a magyar haderő végül is feladott, s 4-én Segesvárra vonult vissza. Itt Bem erős védelmi állások építésébe kezdett. A sereg közben a fegyverzet rendbetételével s gyakorlatozással készült a várható támadás visszaverésére. A főparancsnoknak arra is gondja volt, hogy a környező erdőben tüzeket gyújtasson, hogy minél nagyobb erő jelenlétének hitét keltse az ellenség körében. Puchner értesült az erődítések építéséről, elhatározta, hogy megtámadja a magyarokat még mielőtt az erős védelmi vonalat megépítenék, s megsemmisítő vereséget mér rájuk. Terve szerint az egyik császári különítmény támadást fog színlelni Segesvár irányába, hogy kicsalja Bemet állásaiból, miközben az arra kijelölt hadtest délről megkerüli a várost, s ezzel elvágja a magyar sereget a Székelyföldről, ahonnan folyamatosan érkeztek Bemhez az újabb erősítések.

A császári erők főparancsnoka március 6-án elindította csapatait a tervezett bekerítő hadművelet végrehajtására. Csakhogy elkövette azt a számára végzetes hibát, hogy szinte teljesen védelem nélkül nyitva hagyott egy Nagyszeben felé vezető utat. Ezt

A székely gyalogság összecsap a Nagyszebent védő oroszokkal a város előterében (részlet Vágó Pál panorámaképéből)

Gróf Miksa Kelemen ezredes (Litográfia, 1849.)

A 16. században épült Hallerbástya délnyugati füle (Fotó: Szabó Tibor)

Emléklap Nagyszében bevétele alkalmából

a magyar lovas őrző 9-én kora reggel jelentette Bemnek, aki kiadta a parancsot: Irány Nagyszében! Erről a következőket jelentette Kossuthnak Bem tábornok: „Már tegnap szerencsém volt Medgyesről elnök úrnak írni a felől, hogy engem az ellenség Segesvárnál bekeríteni, három oldalról egyszerre megtámadni s megsemmisíteni kívánt. Én használtam ez alkalmat, s az egyenes országúton indultam Szeben felé az alatt, míg ő egy, a mostani évszakban járhatatlan úton, bekerítéssel vesződött.”

A középkori városfal tornyai a Harteneck utcában. Johann Böbel akvarellje, 1886 (Brukenthal Múzeum Könyvtára)

Ferenczy Ferenc, a méltán híres 11. kolozsvári honvéd zászlóalj századosa emlékezésében kitér a sereg hangulatára is: „Sereg nagyobb örömmel soha se indulhatott ütközetbe”, mert mindenik honvéd abban reménykedett, hogy sikerül elfoglalni az ellenség erdélyi fellegvárát, a szász metropolist, ahol a császári haderő parancsnoksága mellett, a vele szövetségelt ellenséges szász és román politikusok is tartózkodnak. Valóban, a fővezér s a magyar sereg nagyon vágyott már egy nagy győzelemre, ami fokozta lelkesedésüket.

A magyar sereg március 9-én elhagyta Segesvárt, gyors mozdulatokkal elindult a medgyesi úton Nagyszében felé, s terv szerint haladva tovább a 11-ére virradó éjjel megérkezett Nagyselykre, innen Szelindekre, majd Nagycsúrra, ahol korábban, január 21-én nagy csatában alulmaradt. De Nagyszében védelme most jóval gyöngébb, mint akkor: korabeli adatok szerint mintegy 4 ezer fő orosz gyalogos, 400–500 kozák s pár ezernyi császári katona képezte a védelmet. Igen, orosz csapatok is védték Nagyszébet, mert a szász és román politikusok hívására már korábban bejöttek Erdélybe.

A március 11-én támadásra indult magyar haderő mintegy 7500 főből állt, de ebből csak kb. 5 ezer fő vett részt a város bevételében. Nagyszébennél jelen volt ebben a 11., 24., 55. honvédzászlóalj, a 37. sorgyalogezred 3. zászlóalja, s két székely zászlóalj, egy debreceni vadász osztály, a Württemberg, a Koburg, a Vilmos és a Mátyás huszárok összesen négy százada, egy tüzéreg. A tisztek közt kitűntek gróf Bethlen Gergely, Bethlen Olivér, Czetz János, Ihász Dániel, Kiss Sándor, mindnyájan, a szabadságharc elkötelezett hívei. Bem tábornok a tőle szokásos módon nagy szerepet szánt a tüzérségnek. Az oldalvédelmet Bethlen Gergely vezette, Bem a fősereggel ment, s már délután két óraker találkozott az orosz elővéddel, akikre ágyútűz zúdított, mire az oroszok visszahúzódtak az elővárosba. De a csatárláncot alkotó gyalogság a nyomukban volt, s az előrerohanó székely újoncok gyorsan bevettek két sáncot, majd a 11. zászlóalj az erődítés ellen indított rohamot. Őket a tüzérség segítette. A védelem nem sokáig bírta a magyar rohamokat s fokozatosan visszavonult. Az oroszok attól félve, hogy a magyarok elvágják a városba vezető utat, visszahúzódtak a sáncok mögé. Ezt követően Bem tüzérsége az erődítményeket és a várost lövette. Az ostrom döntő pillanata az volt, amikor a 11. honvédzászlóalj áttört az erődítményen s a Salzburg- és Elisabeth-kapukon át a városba nyomult. Vele egyszerre tört be a városba a székely zászlóalj, valamint a Máriaissy-zászlóalj, amelyek utcai harcba bocsátkoztak az ellenséggel. A csatát az egyik, magát meg nem nevező résztvevő frappánsan írta le a Honvéd című lapban: „Rohamra roham következik. Kétszer vonulnak vissza előharcosaink, s kétszer nyomulnak ismét előre újított erővel, szüntelen nevedő bátorsággal (...) vége általános megfutamodás és a külvárosnak csakhamar kezünkre jutása lőn. Ezt

követte a bel- és ezt a felsőváros”. Az ellenség elhagyta Nagyszeben és visszavonult Talmácsra. A szász és román vezető politikusok elmenekültek.

Az orosz és császári csapatok mintegy 200 főt veszítettek, magyar részen 40 halott és közel 100 sebesült áldozatot követelt Nagyszeben bevétele. Bem gazdag hadizsákmányra tett szert: több ezer fegyver, nagy mennyiségű lőszer, legalább 20 löveg, a szebeni főparancsnokság irományai s málhája a magyarok kezébe került. Bem örömmel jelenthette Kossuthnak: „Istentől megáldott napunk van ma, mert oly szerencsés voltam, hogy Nagyszeben végre valahára sikerült ostrommal bevenni s éjjeli egy negyed tizenkettőre a városba, mely torlaszokkal volt védve – bevonulni”. Czetz azt írta emlékezésében, hogy „*Elértük tehát hõn vágyott célunkat*”.

Megvolt tehát az elégtétel: Bemnek a január 21-i kudarcért, a magyar seregnek azért, hogy elesett az a város, amely összefogott a magyar szabadságharc minden lehető ellenségével, nemcsak a Habsburg-hatalommal, de a cári Oroszországgal is. A magyar közvélemény is elégtételt érzett, mert Nagyszeben irányadó lapja, a *Siebenbürger Bote* következetesen rebelliseknek nevezte a magyarokat, a magyar haderőt pedig becsmérlő kifejezésekkel végtelenül leértékelte. Szerkesztőjét, Joseph Benignit, még eléggé nem tisztázott körülmények között, az utcán agyonlőtte (talán) egy Mátvás huszár. Az orosz haderő behívásáért Bem is megróttá Szebent, s a várostól az ilyenkor szokásos hadisarcot is megkövetelte, de közismert amnesztia-politikájához híven megígérte, hogy a magyar kormány a múltra a „feledés fátyolát veti”. Bem azt akarta, hogy a rend és mindennapi élet minél gyorsabban helyreálljon, ezért védelmet ígért valamennyi lakosnak, akit sérelem ér, s a rablást vagy dúlást elkövetőket rögtönítélő bíróság elé állítja.

A város főparancsnoka, Bánffy ezredes Bem szellemében a személy- és vagyonbiztonság védelmét ígérte, amit fő feladatának tartott, s kérte az elmenekült lakosságot, hogy térjen vissza a városba, lakásába.

Szeben elfoglalása demoralizálta a császári haderőt, Puchner altábornagy lemondott a főparancsnoki tisztségéről Kallióny tábornok javára. Az új főparancsnok eleinte Szeben visszavételének tervét latolgatta, de mivel Engelhardt tábornok figyelmeztette, hogy a Székelyföldről mintegy 10 ezer fős haderő közeledik Brassó felé, kénytelen volt feladni az említett szándékát. Erre kényszerült azért is, mert a császári erők nagy része szétszéledt s kivonult Erdélyből. Czetz azt a parancsot kapta, hogy induljon Brassó felé, Bem pedig Puchner üldözésére indult, aki azonban gyorsan elhagyta Erdélyt. A szebeni győzelem új lendületet adott a magyar haderőnek, s ennek során március 20-án elfoglalta Brassót, amelyet az ellenség nem tudott védeni. Nagyszeben és Brassó bevételével eldőlt Erdély sorsa: március végén már csak a gyulafehérvári erőd és a dévai vár volt a császári csapatok kezén. ♡

A székely gyalogság döntő rohamra indul (Vágó Pál és Margitay Tihámér festménye)

Az Erzsébet-kapu. Johann Böbel akvarellje, 1886 (Brukenthal Múzeum Könyvtára)

A déli városfalat védte a 16. században épült "Dicke Turm" (Fotó: Szabó Tibor)

